

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРАВІ

Міжнародне економічне право уявляє собою впорядкований правовий режим міжнародних торгово-економічних відносин. Але і у внутрішньонаціональних правових системах, і в міжнародному публічному (у тому числі економічному) праві поряд із сумлінною, правомірною практикою, на жаль, порушення й спотворення правового режиму – розповсюджене явище. Порушення різноманітні, та відносяться в більшості випадків до міжнародних торговельних і фінансових операцій. Але не менш значимі є порушення в області майнових відносин, хоча проявляються в основному в торговельному обороті майнових цінностей.

Держави, взаємодіючи в міжнародних економічних відносинах, вступають у правовідносини, несуть юридичні права й обов'язки. З безлічі правовідносин утворюється міжнародний економічний правопорядок.

Підставою для юридичної відповідальності є юридичний факт правопорушення. Саме у випадку правопорушення повинна вступати в дію санкція порушеної юридичної норми. Однак для міжнародного права в цілому й для міжнародного економічного права характерна нерозвиненість санкцій, обмежене застосування інституту відповідальності. Тільки наприкінці ХХ-початку ХХІ ст. державами поступово напрацьовуються процедури кваліфікації юридичних фактів правопорушення й застосування мір відповідальності. Міжнародні правопорушення (злочини, делікти) можуть складатися: у порушенні правових ЗАБОРОН: колоніалізм, наркоторгівля, работоргівля, піратство; у невиконанні правових ОБОВ'ЯЗКІВ (зобов'язань): дискримінація, неповернення довге, неприйняття заходів з лібералізації зовнішньоторговельного режиму; у порушенні ПРАВ іншої держави або зловживанні своїми правами: протидія використанню національних природних ресурсів.

Важливо також мати на увазі, що схожі юридичні факти (і навіть ті самі юридичні факти) можуть являти собою:

а) правопорушення в сфері міжнародного економічного права (впливає із правовідносини, у сфері руху матеріальних ресурсів й їхнього правового режиму, заподіяння збитку й характеру збитку);

б) правопорушення в іншій галузі міжнародного права.

Об'єкти правопорушень у міждержавних економічних відносинах надзвичайно різноманітні. Держава може постраждати: відносно своїх ресурсів – від їхньої незаконної експлуатації або використання; у відношенні своїх митних кордонів – від організованої контрабанди й т. д. Із чого можна зробити висновок, що об'єктом правопорушення, у загальному виді є міжнародний економічний правопорядок. Головна проблема для сучасного економічного правопорядку – це застосування державами економічної сили, заходів економічного впливу на основі самостійної оцінки юридичних фактів.

Такі заходи економічного впливу й примуси можуть застосовуватися: як контрзахід у випадку правопорушення; як правопорушення. Важливо відокремити одні випадки застосування заходів економічного примусу від інших, правильно кваліфікувати наявні юридичні факти.

Найчастіше економічні «контрзаходи», які держави вживають у якості відповідальності, являють собою неправомірне або нерозмірне застосування економічної сили. У якості заходів впливу використовуються: припинення поставок продовольчої допомоги, припинення кредитування, згортання програм економічного співробітництва, денонсація угод економічного характеру й т. п. Іноді застосування економічних заходів впливу й примусу може переростати в економічну агресію або бути порівнянним по своєму результату зі збройними діями.

Шкода несе сам факт правопорушення, навіть якщо правопорушення не має помітних наслідків. Умовно шкоду можна підрозділити на нематеріальну і матеріальну. Шкоду у міжнародних економічних відносинах може виникати: із правовідносин між державами; із правовідносин між іноземною фізичною, юридичною особою й державою; із правовідносин між фізичними та/або юридичними особами з іноземним елементом.

Умовно відповідальність можна підрозділити на відповідальність політичну й матеріальну. Реалізується відповідальність у пред'явленні претензії – заяві, дипломатичному поданні (первинна відповідальність). У випадках злочину претензія може бути

пред'явлена будь-якою державою або групою держав, а не тільки постраждалою державою. Якщо держава-правопорушник не виконує обов'язки відновити статус-кво, усунути порушення, можуть набувати чинності контрзаходу (вторинна відповідальність).

У якості заходів відповідальності можуть використатися такі, зокрема, заходи, як: обмеження імпорту товарів з держави-правопорушника, введення квотування, ліцензування імпорту/експорту товарів у торгівлі з державою-правопорушником, установлення спеціальних нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, націоналізація власності держави-правопорушника та/або його юридичних/фізичних осіб.

В якості індивідуальних або колективних контрзаходів у міжнародних економічних відносинах виступають різні форми дій: ембарго, бойкот, блокада, секвестр фондів, арешт активів.

Під ЕМБАРГО звичайно розуміється повне або часткове припинення економічних зв'язків, заборона органам держави на зовнішньоекономічні зв'язки з державою-порушником, припинення експорту певного виду товару, групи товарів або імпорту товару, групи товарів.

Економічний БОЙКОТ – комплекс заходів всеосяжного характеру, спрямованих на припинення як на рівні державних органів, так і на рівні приватних осіб імпорту окремого товару й/або фінансових, транспортних й інших відносин з відповідною державою.

БЛОКАДА – це ізоляція держави-правопорушника, припинення економічних відносин, у тому числі на рівні юридичних і фізичних осіб, з боку третіх країн з метою виснаження економічних ресурсів, примусу до виконання вимог.

Такі випадки, коли заходи економічного характеру застосовуються в якості відповідальності за правопорушення в неекономічній сфері відносин, перебувають за межами правового регулювання міжнародного економічного права.

Правові норми, що регулюють відповідальність держави, застосовуються особливим чином у випадку націоналізації або експропріації іноземної власності. Важливим є питання про відповідальність держави по концесійних договорах. Відповідно до резолюції ГА ООН 1803 від 1962 року, «угоди, вільно укладені суверенними державами або між суверенними державами, повинні виконуватися».

Отже, питання відповідальності в міжнародному економічному праві досі потребують вдосконалення, так як відсутність чіткої регламентації, дозволяє суб'єктам правовідносин зловживати своїми правами, що призводить до негативних наслідків, як для суспільства так і для інших країн в цілому. З цього приводу є пропозиції, щодо створення системи міжнародної економічної безпеки. За приклад беруть Раду Безпеки ООН, пропонуючи Раду з економічної безпеки. Але доцільність створення такого органу викликає сумніви. На мій погляд, кращим буде створення уніфікованого акту, який чітко визначив би види економічних порушень і види та міру відповідальності за такі порушення.

Сошников А. О.

студент, ІЕПД НАН України

Сошникова Ю. О.

студент, Донецький національний університет

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПОСИЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ (НАГЛЯДУ) ЗА ДЕРЖАВНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ

Вже протягом двох років в Україні діє Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 року [1]. Відповідна законодавча ініціатива була досить позитивно сприйнята експертним середовищем, провідними західноєвропейськими політиками та експертами, але нажаль, ейфорія щодо прийняття даного закону вже пройшла, що підтверджує постійні не системні зміни та доповнення у відповідний законодавчий акт. Так звані «мозкові центри світу» постійно наголошують на недосконалоості галузевого законодавства та необхідності постійного пошуку оптимальної моделі організації державних закупівель. Слід також пам'ятати про українську специфіку відповідного сектору – корупційну складову. Трансформаційні перетворення у сфері державних закупівель неможливо уявити без дієвого громадського контролю (нагляду).

Слід підкреслити, що більшість науковців досліджують громадський контроль в межах ширшої правової проблеми, ніж у сфері державних закупівель, що в свою чергу зумовлює відсутність напрацювань у відповідному напрямку.